

Dr. Hakkı Soylu

OYAK KÜMAŞ'I SATIN ALDI

Bir OYAK kuruluşu olan Erdemir, 4 Ocak 2021 tarihinde imzalanan anlaşmayla, **KÜMAŞ'ı** (Kütahya Manyezit Sanayi A.Ş.) ve iştiraklerinin tamamını **340 milyon dolar bedelle Yıldız Holding ve Gözde Girişim Sermayesi Grubundan** satın aldığını duyurdu.

KÜMAŞ Manyezit'in yüzde 51'i Yıldız Holding'in iştiraki Gözde Girişime, geri kalan yüzde 49'u ise doğrudan Yıldız Holding'e aitti. Gözde Girişimin % 29'u ise Yıldız Holding'e aitti.

Sonuçta KÜMAŞ'ın % 63,79'u Yıldız Holdingin kontrolündeydi.

MANYEZİT HANGİ ALANLARDA KULLANMAKTADIR?

Manyezit, metal ve bileşik olarak birçok ürünün hammaddesi olarak kullanılmaktadır. Genellikle bileşik olarak kullanılır. Magnezyum bileşiklerinin başlangıç maddesidir.

Doğal ve sentetik manyezit olarak iki çeşidi vardır. Başta demir çelik olmak üzere çimento, cam, kireç ve seramik gibi yüksek ısıli üretim fırınlarının yapımında kullanılan temel bir hammaddedir.

Isıya dayanıklı yani refrakter (fırının iç yüzeyinde kullanılan ısıya dayanıklı tuğla) malzemelere talebin artması sebebiyle deniz suyundan katılaştırılmış (sinter) ve ergitilmiş (fused) manyezit üretimi artmıştır.

Dünya manyezit tüketiminin yüzde 90'ı kostik kalsine manyezit ve sinter manyezit adı verilen formlarındadır.

Sinter manyezit; diğer formlarına göre daha sert ve yoğun olan magnezya veya magnezyum oksittir. Yüksek kaliteli manyezit cevherlerinden üretilir. Yüksek ısıya dayanıklı ürünlerin hammaddesi sinter manyezittir. Çelik yapımında kullanılır.

Kostik kalsine manyezit ise; doğal kaynaklar ve deniz suyundan üretilir. Endüstride genellikle kullanılan manyezit formudur. Gübre, hayvan yemi, izolasyon, boya, aşındırıcı, ilaç gibi ürünlerde kullanılır. Ayrıca, uranyum oksit elde edilirken, motor yağlarındaki asitlerin nötrleştirilmesinde de kostik kalsine manyezitten faydalanılır.

Manyezitin çeşitli formlarının ve bileşenlerinin kullanıldığı diğer sektörler ve bazı ürünler şunlardır: Tuğla, çimento, kimya, tekerlek, kâğıt, kâğıt hamuru, şeker, şarap, yüksek ısıyla çalışan fırınlar, dökünmeler, alaşımlar, dövme ürünler, çelik ve alüminyum fırınları, oksijen konvertörleri, inşaat blokları, kozmetik, su arıtma, cam ergitme, elektrik ısıtma çubukları, suni ipek, kauçuk, yanmaz elbiseler, fiber optik, elektrik kablosu, yangın söndürücü, duman bastırıcı, tavan kaplamaları.

Manyezitin kullanıldığı alanlara göre çeşitli zenginleştirme işlemleri uygulanır. Bu işlemler; elle ayıklama, manyetik, boyut küçültme, elektrostatik, ağır ortam, optik ayırma, flotasyon ve kalsinasyon şeklinde sıralanabilir.

MANYEZİT HANGİ ÜLKELERDE BULUNMAKTADIR?

Türkiye, manyezit yatakları ve cevherleri bakımından zengin bir ülkedir. Manyezit oluşumu için en uygun şartlar ve en kaliteli manyezit cevherleri Türkiye’de bulunmaktadır.

Yaklaşık 155 milyon ton civarında manyezit rezervi bulunan Türkiye rezerv itibarıyla dünyada dördüncü sırada gelmektedir. Bu rezervin büyük bir bölümü Konya, Eskişehir ve Kütahya bölgelerinde yer almaktadır.

Dünyadaki en büyük manyezit rezervi ise 750 milyon ton ile Çin’de bulunmaktadır.

Jel tipi doğal manyezitlerin en önemli üretici ülkeleri Türkiye, Avusturya ve Yunanistan’dır. Yunanistan ve Avusturya’daki rezervlerin kısıtlı olması sebebiyle jel tipi manyezit üretiminde Türkiye tekel konumundadır.

Türkiye dışında şu ülkelerde ve bölgelerde manyezit yatakları bulunmaktadır: Avusturya, Rusya, Kore, Brezilya, Kanada, İspanya, Avustralya, Yunanistan, Eski Yugoslavya, Hindistan, Güney Afrika, Sibiry, Çin, ABD, Nepal Pireneler, Mançurya, Karpatlar, Urallar.

KÜMAŞ NE ZAMAN KURULDU, NASIL EL DEĞİŞTİRDİ?

Kütahya Manyezit İşletmeleri A.Ş. (KÜMAŞ) kendi hammaddesini (manyezit) kullanan refrakter üreticilerinden birisidir.

Hammadden başlayarak, sinter manyezit, sinter dolomit, monolitik ürünler ve bazik tuğlalar üreten büyük bir entegre fabrikadır. Yüksek ısıda fırın kullanan fabrikalara, cam, demir çelik, çimento fabrikalarının fırınlarına ısıya dayanıklı malzeme (tuğla) üretir.

KÜMAŞ 1972 yılında devlet bankası Etibank’ın yüzde 30 sermaye desteği ile halka açık bir anonim şirket olarak kuruldu. 1976 yılında doğal manyezit cevherinden sinter manyezit üretmeye başladı.

KÜMAŞ kurulmadan önce Kütahya-Eskişehir arasındaki toprağın hemen altında bulunan manyezit madenini bir Avusturya şirketi işletiyordu.

Bu şirket manyezit yataklarının en kolay çıkartılabilir, en ucuza mal edilir bölümlerini çıkararak yurt dışına çok ucuz fiyatla satıyordu.

Türkiye’nin işlenmiş manyezite ihtiyacı vardı. İşlenmiş manyezit Türkiye’de yüksek ısı fırın kullanan cam, demir-çelik, çimento, metal-makine fabrikalarında kullanılmaktaydı.

Ancak Türkiye’de manyeziti işleyecek sanayi tesisi bulunmuyordu. Bu nedenle bu Avusturya firması manyeziti ham halde ucuz fiyatla yurt dışına satıyordu. Türkiye’den işlenmemiş manyeziti alan yabancı şirketler onu işledikten sonra Türkiye’ye yüksek fiyatla satıyorlardı.

Böylece Türkiye manyezitini ucuza veriyor işlenmiş manyezitten elde edilen ara mallarını ise döviz ödeyerek pahalı fiyattan alıyordu.

KÜMAŞ bu durumu değiştirmek üzere yerli ve milli bir devlet-halk şirketi olarak kuruldu. Toprağın hemen birkaç metre altındaki zengin manyezit yataklarında 40 kuyu açıldı. Doğal yerli manyezit cevheri taş ve topraktan arındırıldıktan sonra 2000 derecelik fırınlarda milli sinter (katılaştırılmış) manyezit haline getirmek için 2 yüksek fırın ithal edildi. Diğer 2 yüksek fırın ise Türkiye’de yerli üretildi. İlk aşamada 500 işçi işe alındı.

Böylece Kütahya'nın manyezitinin milli ve yerli şirket KÜMAŞ tarafından zenginleştirilmesine ve ihracatına kısa zamanda başlandı. Rusya, İran, Romanya, Polonya ve İtalya'ya işlenmiş manyezit satışını KÜMAŞ gerçekleştirdi.

1981 yılına gelindiğinde üretim 72 bin tona, ihracat 15 milyon dolara ulaştı.

1982 yılında üretim 82 bin tonu, ihracat 25 milyon doları buldu.

KÜMAŞ bu ihracat rakamı ile o yıllarda Türkiye dış satımının en büyük yedi firması; Koç, Sabancı, ENKA, Çukurova, Okumuş, Transtürk, Anadolu Endüstri'den sonra sekizinci sırada yer aldı.

KÜMAŞ sinter manyeziti üretilip ihraç ediyordu. Ancak KÜMAŞ'tan sinter manyeziti alan yabancı şirketler onu yüksek ısıya dayanıklı malzeme haline getirip Türkiye'ye yüksek fiyatla tekrar satıyorlardı.

KÜMAŞ İslam Kalkınma Bankası'ndan çok düşük faizli 10 milyon dolarlık kredi buldu ve ısıya dayanıklı ara malı üretimini de gerçekleştirdi. Böylece Türkiye KÜMAŞ sayesinde ham maddeden başlayarak sinter manyezit, sinter dolomit, monolitik ürünler ve bazik tuğlalar üreten yerli ve milli entegre fabrikanın sahibi oldu.

KÜMAŞ, 1994 yılında İstanbul Sanayi Odasının hazırladığı rapora göre Türkiye'nin 500 büyük sanayi kuruluşu araştırmasında 273 üncü sırada yer almıştır.

KÜMAŞ'ın sanayi alanındaki bu önemine rağmen, 1990'larda başlayan küreselleşme akımı çerçevesinde **ekonomide kamunun küçültülmesi hedefi doğrultusunda** 1992 yılında özelleştirme kapsamına alınmıştır.

Özelleştirme kapsamına alındığı 1992 yılından 1994 yılına kadar KÜMAŞ'a hiç bir yatırım yapılmamış; ancak her nedense özelleştirilmesinden bir yıl önce hızlı bir yatırım faaliyetine girilmiş ve Yüksek Planlama Kurulunun 03.06.1994 tarih ve 94/18 sayılı kararı gereğince şirkete 50 milyon dolar tutarında (sermaye artırımını nedeniyle) kaynak aktarılmıştır.

KÜMAŞ, 5 Mayıs 1995 tarihinde Özelleştirme Yüksek Kurulu kararı ile yapılan ihale neticesinde 108,1 milyon dolara Zeytinoğlu Holding'e satılmıştır.

İhale şartnamesine göre ihale bedelinin yarısı imzanın atıldığı gün peşin (54 milyon dolar), diğer yarısı ise bir yıl sonra ödenecektir.

SATIŞ SÜRECİNDE YAŞANANLAR İSE ÇOK İLGİNÇTİR.

İhaleden sonra KÜMAŞ'ın satışının 28 Eylül 1995 tarihinde imzalanması ve devredilmesi kararlaştırıldı.

Özelleştirildiği günlerde KÜMAŞ'ın kamu bankalarında yaklaşık 40 milyon dolara yakın nakit parası vardı.

Satıştan bir gün önce, yani 27 Eylül 1995 tarihinde, KÜMAŞ Genel Müdürünün talimatıyla bu paranın 18 milyon doları kamu bankalarından çekilerek, KÜMAŞ'ın yeni sahibi Zeytinoğlu grubuna ait ESBANK'a yatırıldı.

Bir gün sonra ise 28 Eylül 1995 tarihinde Zeytinoğlu Holding 54 milyon dolar tutarındaki peşinat ödemesinde 18 milyon dolar tutarındaki bu parayı da kullanarak KÜMAŞ'ın sahibi oldu. Ayrıca KÜMAŞ'ın bankalarda kalan 28 milyon dolar tutarındaki parası da yeni sahibine geçti .

Kaynak: TBMM Genel Kurul Tutanağı, 20. Dönem 1. Yasama Yılı 78. Birleşim, 17 Temmuz 1996 Çarşamba.

https://www.tbmm.gov.tr/develop/owa/Tutanak_B_SD.birlesim_baslangic_yazici?P4=120&P5=B&page1=66&page2=66

BUNDAN SONRAKİ SÜREÇ ŞU ŞEKİLDE GELİŞMİŞTİR;

1994 yılında yaşanan ekonomik kriz nedeniyle Esbank zor duruma düşmüş ve alınan kredilerle ayakta tutulmaya çalışılmıştır. Ancak 1997 yılına gelindiğinde banka çok zorlanmaya başlamıştır. Zeytinoğlu Holding malvarlığını bankayı kurtarabilmek için Esbank'a devretmek zorunda kalmıştır. KÜMAŞ'ta böylece Esbank'ın malı olmuştur.

Buna rağmen banka ayakta kalamayınca 22 Aralık 1999 tarihinde Tasarruf Mevduat Sigorta Fonu (TMSF) bankaya el koymuştur.

2011 yılına gelindiğinde TMSF Esbank nedeniyle kendisine geçen KÜMAŞ'ı satarak alacağını tahsil etmek istemiştir.

TMSF 2012 yılı Ocak ayında KÜMAŞ'ı 320 milyon dolar muhammen bedelle satışa çıkarmıştır. 12 Ocak 2012 tarihinde yapılan açık artırma ihalesinde ihale 240 milyon dolarla başlamış, açık artırmada 285,5 milyon dolar ile en yüksek teklifi veren Kobin Madencilik şirketi KÜMAŞ'ın yeni sahibi olmuştur.

Bu ihaleden 4 ay sonra 4 Mayıs 2012 tarihinde Gözde Girişim Sermayesi Kobin Madencilik'in % 51 hissesini satın almıştır. Böylece KÜMAŞ bir kez daha el değiştirmiştir.

Bu satın alma sonucu KÜMAŞ'ın % 51'i Gözde Girişim Grubunun olmuştur. Diğer taraftan bu gün itibarıyla Gözde Girişim Sermayesinin % 49'u Murat Ülker'in sahibi olduğu Yıldız Holdingdir. Böylece KÜMAŞ'ta hâkim sermaye olarak Ülker Grubunun ağırlığı % 63,79'dur.

Ülker Grubu Yıldız Holding olarak Türkiye'nin önde gelen holdinglerinden biridir.

Ancak yurt dışında da global bir oyuncu olmak üzere 2007 yılında çikolata devi Godiva'yı satın almıştır.

2014 yılında United Biscuit'si satın alarak yurt dışında büyümeye odaklanmıştır.

2016 yılında Londra'da tamamı Yıldız Holdinge ait olan Pladis Foods Limited şirketini kurmuş ve Ülker Bisküvinin % 21'ini bu şirkete satmıştır. 2018 Ocağında Ülkerin % 30 hissesinin daha Pladis'e satılması sonucu, Londra merkezli Pladis, % 51 payla Ülkerin sahibi olmuştur.

Bu büyüme sürecinde Ülker mali yönden sıkıntıya girmiştir. Ülker bankalara olan borçlarını ödemekte zorlanmaya başlamıştır.

2018 Mayıs ayında bankalara olan yaklaşık 7 milyar dolarlık borcunun 5,5 milyar dolarlık kısmını yeniden yapılandırarak vadeyi uzatmıştır.

Bu süreçte Yıldız Holdingin mali sıkıntı yaşaması nedeniyle KÜMAŞ'ı satmak üzere arayışlara girdiği görülmektedir.

2018 Eylül ayında Hindistan'ın çimento lideri şirketlerinden Dalmia Bharat'ın Yıldız Holding bünyesindeki KÜMAŞ Manyezit'i 500 milyon dolara satın almak üzere talip olduğu yönünde haberler çıkmıştır.

2019 yılı Eylül ayında ise dünyanın en büyük refrakter üreticisi Avusturya merkezli RHI Magnesita NV KÜMAŞ'a talip olmuştur. Bu maksatla gruplar arasında satış için niyet mektubu imzalanmıştır. 2020 Şubat ayında devir için Rekabet Kuruluna başvurulmuş, ancak bu satış sonuçlanmamıştır.

Nihayet satış için son girişim 2020 yılı Eylül ayında OYAK tarafından yapılmıştır. KÜMAŞ için tahmini bedelin 350-380 milyon dolar civarında olmasının beklendiği ifade edilmiştir.

Sonuçta 4 Ocak 2021 tarihinde OYAK kuruluşu Erdemir tarafından bu satış için 340 milyon dolar bedel üzerinden imza atılmıştır.

SONUÇ:

Manyezit özellikle yüksek ısı gerektiren fırınlarda fırının iç yüzeyini kaplamak maksadıyla yüksek ısıya dayanıklı tuğla olan refrakter üretiminde kullanılan önemli bir madendir.

KÜMAŞ Türkiye'de 1972'de kurulmuş, 1976'da üretime geçmiş entegre bir tesistir. Hem manyezit maden cevheri çıkarmaktadır hem de Türkiye'nin cam, demir-çelik, çimento üreten yüksek fırınlarındaki ısıya dayanıklı refrakter üretimini gerçekleştirmektedir. İşlenmiş manyezitin yarısını da ihraç etmektedir.

Yukarıda da anlatıldığı üzere Ülker Grubu (Yıldız Holding ve Gözde Girişim Sermayesi Grubu) mali sıkıntılar nedeniyle KÜMAŞ'ı 2018 ve 2019 yıllarında yaklaşık 500 milyon dolar gibi bir bedelle satmaya çalışmışlardır.

Ancak bu satışlar gerçekleşmemiştir.

2012 yılından bu güne kadar KÜMAŞ'a yapılan yatırımlar ve KÜMAŞ'ın ülke açısından stratejik önemi dikkate alındığında, OYAK'ın KÜMAŞ'ı 340 milyon dolar bedelle satın almasının uygun bir yatırım davranışı olduğu düşünülmektedir.

OYAK hem çimento fabrikalarında (5 çimento fabrikası) hem de demir çelik fabrikalarında (Erdemir, İsdemir) yüksek ısıya dayanıklı manyezit refrakterleri kullanmaktadır. Bu yönden bakıldığında OYAK fabrikaları için ihtiyaç duyduğu refrakteri artık kendisi üretecek, aynı zamanda, refrakterin yanında, çıkarıp işlediği manyeziti de hem yurt içine satacak hem yurt dışına ihraç edebilecektir.

Bu bağlamda bu satın almanın OYAK açısından iyi bir yatırım olduğu değerlendirilmektedir.